

Жигалкіна Марина Сергіївна
головний бібліограф інформаційно-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова,
54025, м. Миколаїв, проспект Героїв України, 9,
maryna.kostyrko@nuos.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2366-6927

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАВЧАЛЬНІЙ ТА НАУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ ЗВО

***Анотація.** На досвіді Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова розглянуто вектори діяльності щодо формування стійких практик академічної культури та етики з акцентом на творчість і самостійність. У статті розглядаються актуальні завдання в дослідженні академічної доброчесності – боротьба з плагіатом, формування етичних норм академічної спільноти, виховання інформаційної грамотності, підвищення мотивації навчання. Описано комплекс заходів щодо академічної доброчесності, впроваджених в роботу НБ НУК з метою підвищення інформаційної компетентності студентів, молодих науковців та професорсько-викладацького складу університету.*

***Ключові слова:** академічна доброчесність, боротьба з плагіатом, протидія академічній нечесності, виховання інформаційної грамотності.*

«Академічна доброчесність» – поняття дуже широке, а проблема є досить актуальною. Воно включає в себе як духовні засади, так і етичні та моральні принципи, якими повинні керуватися усі учасники академічного середовища під час здійснення освітнього процесу. Доброчесність стосується як студентів, так і викладачів та адміністративних працівників.

Нова редакція Закону України «Про вищу освіту» відкрила можливості для побудови реальної автономії закладів вищої освіти (ЗВО) в Україні, створення ефективного механізму забезпечення академічної чесності та якості діяльності для звуження поля потенційної корупції. Перші кроки на шляху реалізації закону є складними, часами болісними, але вже сьогодні дають позитивні наслідки. Створення середовища, яке б органічно не сприймало корупційних і неетичних дій, потребує послідовності, морального лідерства, готовності до самовіддачі в ім'я слідування високим академічним стандартам [2].

У 2015 році Американські ради з міжнародної освіти у співпраці з Державним департаментом США через Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України розробили Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). Проект сприяння академічній доброчесності в Україні стартував 1 лютого 2016 року і триватиме до кінця 2019 року. Мета проекту – донести до

університетської спільноти значення академічної доброчесності, а також «допомога в розробці адаптованого до української системи освіти комплексу процедур та інструментарію попередження та протидії академічній нечесності». Головною метою реформ, які втілює Міністерство освіти і науки України, є якість освіти, яку неможливо забезпечити без дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу [5].

В квітні 2019 року представники Наукової бібліотеки (НБ) Національного університету кораблебудування ім. адм. Макарова (НУК) взяли участь у конференції «Академічна доброчесність: практичний вимір», що відбулася в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», де упродовж двох днів детально обговорювались актуальні питання дотримання принципів академічної доброчесності у вищій школі. Крім того, співробітники НБ НУК мали можливість поспілкуватися з українськими та іноземними колегами для обміну досвідом.

Своєю діяльністю бібліотеки ЗВО завжди сприяли реалізації державної політики у галузі науки і культури, забезпечуючи безперервну освіту, підвищення професійного, загальноосвітнього та культурного рівня користувачів. Мета бібліотек ЗВО в цьому Проєкті – інформаційна підтримка з розповсюдження правил академічної доброчесності, а також організація та проведення кампаній щодо попередження проявів недобросовісних запозичень [4].

Попри очевидні й незаперечні зрушення в дослідженні академічної доброчесності, актуальними на сьогодні залишаються такі завдання:

- боротьба з плагіатом;
- формування етичних норм академічної спільноти;
- виховання інформаційної грамотності;
- підвищення мотивації навчання [5].

Одним із напрямів діяльності інформаційно-бібліографічного відділу та електронного читального залу НБ НУК є постійне підвищення інформаційної культури, навичок роботи з інформаційними ресурсами як на традиційних, так і на електронних носіях студентів, аспірантів, професорсько-викладацького складу та інших користувачів бібліотеки.

Відкритий доступ до інформації – це запорука прозорості виконання наукових досліджень та один із антиплагіатних заходів. Зважаючи на рекомендації Асоціації Європейських університетів щодо відкритого доступу, Національний університет кораблебудування підтримав ініціативу відкритого доступу до знань:

– через розміщення наукових доробків професорсько-викладацького складу, співробітників та студентів НУК ім. адм. Макарова в електронному інституційному репозитарії eIR NUOS;

– через підтримку у вільному доступі електронних версій наукових видань «Shipbuilding and marine infrastructure», «Збірник наукових праць НУК» та «Вісник НУК» [3].

Підтримуючи Рух Відкритого Доступу, НБ НУК починаючи з 2009 року щорічно проводить низку заходів, приурочених до відзначення Міжнародного Тижня Відкритого Доступу. В цьому році це були:

- флешмоб #EquityOpenKnowledge. Для участі було потрібно зняти короткий відеоролик (до 1 хвилини), у якому поділитися своєю історією використання ресурсів Відкритого Доступу чи їхнього створення, історією підтримки Руху Відкритого Доступу чи конкретних його ініціатив. Особливою умовою було те, що усі ролики мали завершуватися фразою: «Зробіть доступ до знань вільним!» Відео потрібно було завантажити у період з 21 по 27 жовтня 2019 р. на власну сторінку у Facebook чи сторінку Наукової бібліотеки НУК, позначивши в дописі сторінку Open Access Week

in Ukraine;

- семінар-дискусія «Відкритий доступ як засіб сприяння академічній доброчесності». В ньому взяли участь молоді науковці, аспіранти, викладачі університету. Під час заходу було обговорено теоретичні і практичні питання відкритості науки та освіти. Учасники семінару-дискусії порушили багато питань, пов'язаних з відкритим доступом: чому так важливо, щоб наукові публікації були у відкритому доступі; як і де підібрати журнали відкритого доступу до публікацій; що таке платформи відкритого доступу, тощо;
- презентація веб-навігатора «Ресурси відкритого доступу». Починаючи з 2013 року щорічно, вже сьомий рік поспіль, співробітники електронного читального залу, відстежуючи в мережі інтернет нові ресурси Відкритого доступу, створюють веб-навігатор, який є пошуковим засобом, що акумулює веб-адреси і допомагає користувачам орієнтуватися в сучасних ресурсах відкритого доступу. В кожному випуску перевіряються та оновлюються всі посилання на ресурси. У сьомому випуску веб-навігатора створено новий розділ «Основні проекти та ініціативи Відкритого доступу», а також розширено розділ «Діючі відкриті е-архіви в інституціях України». Всього у веб-навігаторі представлено 348 посилань на різноманітні відкриті ресурси. На цей захід до електронного читального залу Наукової бібліотеки НУК ім. адм. Макарова були запрошені викладачі та студенти третього і четвертого курсів Факультету економіки моря.

Основною метою заходів Міжнародного Тижня Відкритого Доступу, який цього року проходить під гаслом «Open for Whom? Equity in Open Knowledge» – «Відкриті для кого? Рівність доступу до відкритих знань», є інформування студентської молоді про відкриті освітні ресурси, а також про архіви, каталоги, електронні бібліотеки з можливістю вільного і безкоштовного доступу до них. Тому у другій часті заходу – практичній – особливу увагу було приділено розділам навігатора, присвяченим діючим відкритим е-архівам в інституціях України, архівам відкритого доступу і спеціалізованим пошуковим системам.

Тренінг-семінар «Ресурси Відкритого Доступу для науки та навчання». Під час заходу можна було дізнатися, як здійснювати пошук ресурсів Відкритого Доступу для успішного виконання навчальної або наукової роботи.

24 вересня в електронному читальному залі відбувся коучинг «Формування академічної культури студента». Захід було організовано для студентів першого курсу Машинобудівного навчально-наукового інституту та Навчально-наукового інституту автоматики та електротехніки НУК ім. адм. Макарова. Мета коучингу – надати базові знання з академічної культури та доброчесності студентам вищої школи. Великою несподіванкою для присутніх стали відвідини коучингу Головою компанії Unicheck Україна Андрієм Сідляренком, який знаходився у НУК ім. адм. Макарова з діловим візитом. Він розповів студентам про можливості найсучаснішого сервісу перевірки наукових робіт на ознаки плагіату Unicheck (Антиплагіат) та відповів на питання.

Співробітниками інформаційно-бібліографічного відділу НБ НУК було доопрацьовано слайд-лекцію «Основи інформаційної культури» для студентів першокурсників. В програму лекцій включено академічну доброчесність, інформування слухачів про різновиди плагіату та засоби його уникнення. Ознайомлення з існуючим програмним забезпеченням, що розпізнає академічний плагіат у текстах.

Науковцями університету спільно з бібліотечними фахівцями був розглянутий великий перелік доступних програмних засобів для перевірки текстів на плагіат. За результатами спільного обговорення було прийнято рішення про підписання договору з

використання системи перевірки на плагіат «Unicheck» від українських розробників – компанії ТОВ «Антиплагіат».

У січні 2019 року підписана угода про співпрацю з компанією ТОВ «Антиплагіат», підготовлена нормативно-правова база, розроблена документація, методичні рекомендації. На даному етапі система перевірки на плагіат отримала широке використання на загально-університетському рівні. Також для аналізу наукових статей на плагіат створений відповідний сектор на базі Наукової бібліотеки, в обов'язки якого входить опрацювання надходжень від користувачів, здійснення перевірки протягом 5 робочих днів та формування звіту, що містить загальний відсоток унікальності авторського тексту, посилання на скопійовані джерела та вказує неоригінальні частини тексту. Звіт надається відповідальній особі кафедри (наукового підрозділу тощо) для подальшого розгляду.

Віртуальний простір НБ НУК теж побудований на принципах академічної доброчесності та містить поради й рекомендації щодо її дотримання. На офіційному сайті Наукової бібліотеки представлено:

- правила оформлення бібліографічного списку літератури. Надаються рекомендації щодо складання списків літератури до наукових видань (монографій, статей, дисертацій) згідно ДСТУ та рекомендацій ДАК України;
- приклади бібліографічного опису;
- міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах;
- оформлення наукових публікацій в стилі APA;
- веб-навігатор «Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на ознаки плагіату».

Також на сайті Наукової бібліотеки, у розділі «Наукометрія», розміщені методичні рекомендації щодо питань оформлення та оприлюднення результатів наукових досліджень, оформлення періодичних видань, створення авторського профілю, правил оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел і літератури та посилань. Здійснюється доступ до світових інформаційних БД.

Крім тих заходів, що були перелічені вище, регулярно проводяться індивідуальні та групові консультації для студентів, магістрів, аспірантів та викладачів.

Молоді представники наукового середовища, молоді вчені мають бути авангардом впровадження етичних ідеалів та моральних стандартів в українському освітньому та науковому просторі [1].

Дотримання принципів академічної доброчесності кожен повинен починати з себе, бо найкраще всього вчить власний приклад.

Офіційний партнер нашого заходу компанія «Unicheck» надала нам можливість безкоштовно перевірити на плагіат доповіді, представлені на конференцію.

Отже, підсумовуючи, можна заявити, що НБ НУК ім. адмірала Макарова підтримує принципи академічної доброчесності, що дозволяє відповідати вимогам сучасної міжнародної наукової спільноти та суспільства в цілому, тим самим створюючи позитивний імідж нашому ЗВО. Робота НБ НУК в цьому напрямку триває.

Список використаної літератури

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.

3. Костирко, Т. М. Університети України: приєднання до руху відкритого доступу / Т. М. Костирко // Вісн. ОНУ. – Одеса, 2011. – Т. 16, вип. 1/2. – С. 283–289.
4. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці [Електронний ресурс] : інформаційний огляд / автори-укладачі: Н. В. Якуніна, А. А. Чинюк, Я. В. Руденко ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська та ін. ; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка ; Українська бібліотечна асоціація. – Електронні текстові дані (1 файл: 993 Кбайт). – Київ : УБА, 2016. – 41 с. – Назва з екрана.
5. Подрезова, М. О. Вузівська бібліотека в Проєкті сприяння академічної доброчесності: досвід роботи / М. О. Подрезова // Матеріали конф. «Академічна доброчесність: практики українських ВНЗ», 20 квіт. 2017 р. – Київ, 2017.

References

1. *Akademichna dobrochesnist: problemy dotrymanna ta priorytety poshyrennia sered molodykh vchenykh [Academic Respectability: Problems of Compliance and priorities of distribution among young scientists]*. Dnipro, 2017, 169 p.
2. *Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu [Academic honesty as basis of university steady development]*. Kiev, 2016, 234 p.
3. Kostyrko T. N. Universytety Ukrainy: pryiednannia do rukhu vidkrytoho dostupu [Universities of Ukraine: Joining Open Access Movement]. *Odesa National University Herald. Library studies, Bibliography studies, Bibliology*. 2011, volume 16, Issue 1/2 (5/6), pp. 283-289.
4. *Osnovy formuvannia kultury akademichnoi dobrochesnosti v bibliotetsi [Fundamentals of library academic respectability formation of culture]*. Kiev, 2016, 41 p, Available at: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/19732> (accessed 05. June 2019).
5. Podrezova M. O., Vuzivska biblioteka v Proekti spriannia akademichnoi dobrochesnosti: dosvid roboty [University Library in the Project of Promoting Academic Respectability: Experience]. *Materialy konferentsii «Akademichna dobrochesnist: praktyky ukraïnskykh VNZ» 20 kvitnia 2017 r [Conf. materials "Academic Respectability: Practices of Ukrainian Higher Educational Institutions", April 20. 2017]*. Kiev, 2017, 1-7 p. Available at: http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/9698/Podrezova_SAIUP_ONU.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed 05. June 2019).

Zhigalkina M. S.,

chief bibliographer information and bibliographic
department of the Scientific library Admiral Makarov
National University of Shipbuilding

ACADEMIC INTEGRITY IN THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC ACTIVITIES OF THE UNIVERSITY LIBRARY

Abstract. Actual tasks in research of academic respectability are examined in the article: a fight against plagiarism; forming of academic association ethic norms; education of informative literacy; increase of motivation of studies.

Practice of forming a culture of academic respectability and skills of its compliance is examined in the admiral Makarov national university of shipbuilding. Namely: increase of informative culture; skills of work with informative resources; support of initiatives of Open access is through creation of institutional repository and open electronic magazine «Announcer NUK»; holding through of seminars-trainings of «Resources of the Open access».

Described the introduction and use of the system «Unichek» of checking for plagiarism in university process.

Summarizing it is possible to declare that the university supports ethics of academic respectability, producing a positive image.

Key words: academic respectability, fight against plagiarism, counteraction to academic dishonesty, education of informative literacy.

Жигалкина М. С.,

главный библиограф информационно-библиографического отдела
Научной библиотеки
Национального университета кораблестроения
имени адмирала Макарова

АКАДЕМИЧЕСКАЯ ДОБРОЧЕСТНОСТЬ В УЧЕБНОЙ И НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИБЛИОТЕКИ УНИВЕРСИТЕТА

Аннотация. В статье рассматриваются актуальные задачи в исследовании академической добротности – борьба с плагиатом; формирование этических норм академического сообщества; воспитание информационной грамотности; повышение мотивации обучения. Описан комплекс мероприятий по академической добротности, внедренный в работу НБ НУК с целью повышения информационной компетентности студентов, молодых ученых и профессорско-преподавательского состава университета.

Ключевые слова: академическая добротность, борьба с плагиатом, противодействие академической нечестности, воспитание информационной грамотности.